

CULTURA 20/03/2022

Joseba Achotegui: "Els immigrants són els herois del segle XXI"

Laura Serra

El psiquiatra Joseba Achotegui en una imatge d'arxiu FRANCESC MELCION

BARCELONA

El doctor Joseba Achotegui fa dues dècades que va descriure la síndrome d'Ulisses per explicar la simptomatologia psicològica que experimenten els immigrants que abandonen els seus països per causes dramàtiques, com una guerra. Metge psiquiatre i professor de psicoteràpia a la Universitat de Barcelona, assegura que a la consulta del Servei d'Atenció Psicopatològica i Psicosocial a Immigrants i Refugiats de la Fundació Sant Pere Claver de Barcelona hi ha vegades que sent fragments de l'*Odissea* en veu dels pacients.

¿La síndrome de la resignació que veurem en una obra al Teatre Lliure i la síndrome d'Ulisses són dues respostes davant la mateixa situació?

— Poden tenir connexió, però la síndrome de la resignació és curiós perquè només s'ha vist a Suècia i ha generat cert debat. Però vaja, afecta refugiats i, per tant, gent amb situacions duríssimes, molt extremes, i en aquestes circumstàncies sí que pot aparèixer un quadre així, un bloqueig total, amb immobilitat. La síndrome d'Ulisses no és tan greu, és un quadre més reactiu de dol migratori extrem, en què la persona manté l'activitat i continua intentant sortir-se'n però té cefalees, dificultat per dormir, pensaments recurrents, confusió...

I, per tant, és més estès, el pateixen milions de persones.

— Sí, esclar, s'ha vist a tot el món. Però els immigrants són una selecció de gent molt forta i, per tant, n'hi ha que fins i tot no ho expressen. Per això li vaig posar el nom d'Ulisses, per donar-li un nom positiu. Moltes vegades, lamentablement, s'associa l'immigrant a una cosa problemàtica o negativa i, al contrari, són els herois del segle XXI. La gent s'embadaleix amb les aventures d'Ulisses i tens dormint al parc de davant de casa algú que et pot

explicar molt més que Ulisses perquè ha viscut soledat, indefensió, unes aventures tremendes. Ens hem de sensibilitzar perquè estem revivint el que descriu l'*Odissea*. Hi ha fragments que els sentim literals, a la consulta: ser invisibles, ser ningú, les llàgrimes de la nostàlgia, del record...

L'impacte psicològic és més greu entre els immigrants que surten de situacions extremes, com els refugiats.

— Jo he desenvolupat la teoria que hi ha set dols en la migració que afecten totes les àrees de la vida. Són la família i els éssers estimats, la llengua, la cultura, la terra, l'estatus social, el contacte amb el grup i els riscos per a la integritat física. Tot canvia quan s'emigra, però no és el mateix fer-ho en bones condicions –jo en dic dol simple– que en males condicions –en dic dol complicat– o en situacions extremes, quan es dona la síndrome d'Ulisses. Hi ha gent que ve en pastera i està indocumentada durant anys.

Ara hi ha molta solidaritat amb els refugiats, però què passarà d'aquí sis mesos? ”

Des del país d'acollida no es considera que el fet d'emigrar tingui conseqüències mentals tan greus, no?

— I és un problema, perquè l'immigrant expressa a través del cos aquest malestar psíquic i acaba a urgències i fins i tot operat, quan el que hi ha al darrere és estrès i dol. Si això s'atengués i es comprengués ho podríem evitar. El problema de la salut mental dels immigrants és que moltes vegades acaba molt medicalitzada, molt psiquiàtrica, quan s'haurien de buscar mecanismes més psicològics i psicosocials per ajudar-los.

Sempre hem pensat que és normal enyorar-se d'un lloc o un familiar mort. Quines diferències hi hauria amb el dol de l'immigrant?

— Quan algú mor ja no el tornes a veure més, i amb el temps la gent es reorganitza. Però per al refugiat, el seu país d'origen continua estant allà. El dol de l'immigrant és recurrent, es manté tota la vida. Sempre estarà pensant si hi torna, què hi passa, apareixen contactes i records, la família que hi ha quedat... La nostàlgia ni tan sols és el sentiment més important del dol migratori: hi ha soledat, por, indefensió, exclusió...

¿Des dels anys 80, han evolucionat les patologies que viuen els migrants?

— Vaig descriure la síndrome d'Ulisses el 2002 i es manté el mateix però incrementat. Cada vegada és més complicat ser migrant, perquè hi ha més indefensió, més controls, la crisi del 2008, el covid i ara la guerra, que ja veurem com ens repercuteix. L'immigrant és el que ho passa pitjor, perquè té problemes de mera supervivència.

Ara que tornem a parlar de refugiats, com els hem d'atendre?

— Ara hi ha molta solidaritat, però què passarà d'aquí sis mesos? Els problemes més grossos els apareixeran d'aquí sis mesos o un any. Fins i tot psicològicament, perquè al principi arriben xocats, hi ha certa negació defensiva, però després és quan afloren els problemes de manera clara i és important que l'immigrant no quedi aïllat. A més, són situacions que duren anys, com a Síria o Bòsnia, i això requereix que l'administració i les institucions, tots, treballem amb continuïtat. I també hem de preguntar-nos si tractem igual els refugiats blancs que els negres o àrabs. Hem de mirar d'ampliar la idea de solidaritat.